

DAGENS FRÅGOR

Svärd och Sköld. Tredje söndagen i september skola nyval förrättas till andra kammaren. Mera än två månader återstå alltså, varvid politiskt ingripande överraskningar ej äro uteslutna, allra minst i vår omvälvande tid inom såväl samhällets som människornas sfär. Då politik och person äro oskiljaktigt hoptvinnade, kan givetvis något inträffa som kullkastar alla kalkyler. Så kan ske i U. S. A., därest president Eisenhower finner sig nödsakad att av hälsoskäl avböja förnyad kandidatur. I Sverige påmindes vi härom vid första världskrigets utbrott den 1 augusti 1914, när för andra — ordinarie — gången s. å. andra kammaren skulle omväljas och genom Karl Gustav Ekmans fall på tröskeln till 1932 års valrörelse.

Under förutsättning att irrationella faktorer icke störa det »normala» händelseförloppet låter sig våra partiers uppmarsch till valslaget med säkerhet fixera. Denna har planmässigt förberetts under riksdagens nu avslutade vårsession. Socialdemokraterna ha härvid ansträngt sig att vädja till väljarkårens aptit på nya sociala förmåner. Fastän varje grönt strå på detta reformfält nu synes avbetat, ha de socialdemokratiska statsråden dock lyckats fläta ihop en hel midsommarkrans, som genom flitig oratorisk beivring icke får vissna till valen. Bland annat märkes en skattesänkning, som blott ger några års medellöner mellan 8 000—12 000 kronor en lindrig lättnad men framförallt feta *löften* om förkortning av arbetstiden, höjning av barnbidragen och nya miljoner till arbetslöshetsförsäkringen.

I en motion har högern verkningsfullt påvisat, att finansminister Strängs av riksdagen den 9 maj antagna skattesänkning näppeligen är annat än en skenvinst för medborgarna som den fortsatta inflationen redan reducerat till en fiktion. Huru mycket rationellare vore det icke att ifråga om arbetstiden till arbetsmarknadens parter överlämna en sådan reglering genom bestämmelser i kollektivavtalen, som kunna anpassas till de särskilda näringsgrenarnas förhållanden. I Storbritannien och i Danmark löste man efter första världskrigets slut på detta sätt problemet om åttatimmarsdagen, medan vänsterpartierna hos oss istället tillgrepo lagstiftning, vars ofrånkomliga stelhet måste uppmjukas genom inrättandet av ett nytt ämbetsverk, det paritetiskt sammansatta Arbetsrådet med uppgift att behandla mängden av inströmmande ansökningar om nödvändiga undantag från lagparagraferna. Beträffande barnbidragen har riksdagshögern dessbättre påyrkat en återupplivning av barnavdragen vid beskattningen framför ökningen av kontanthjälpen. Denna skulle omedelbart användas för konsumtion, vilket uppenbarligen strider mot strävandet att söka dämpa de regelbundna fackliga anspråken på ideliga löneförhöjningar. Det ligger likaledes i öppen dag, att en förstärkning av statsbidraget till de fackliga arbetslöshetskassorna, som under inneva-

rande budgetår torde uppgå till minst 60 miljoner kronor, är orimlig med hänsyn till den rekordmässiga bristen på arbetskraft, som bl. a. föranleder oavbruten löneglidning uppåt i industrier med ackordsarbete och framtvningar import av utländska arbetare.

Socialdemokraterna lägga sådan vikt vid dessa sociala limspön för väljarna, därför att de äro medvetna om hur, milt sagt, impopulär deras högskattepolitik, med för arbetsfliten förödande marginalbeskattning och sambeskattningen av äkta makar, alltmera blivit för allmänheten. Valrörelsen kommer därför förvisso att främst kretsa kring skatterna. Härvidlag har högern rustat sig genom en motion om en genomtänkt skatterevision, vilken av begripliga skäl väckt förargelse hos folkpartiet, som icke vågat sig på en motsvarande radikal beskärning. Motionen har däremot förmått den socialdemokratiske försvarsministern Torsten Nilsson till en bekännelse, att han hölle högern räkning för att när den kommer med ett överbud om skattesänkning, den samtidigt pekar på vilka statsutgifter man i så fall borde spara på. En sådan artighet betingas i detta som i flera andra fall tillika av en socialdemokratisk baktanke att vara vänlig mot högern för att därmed kunna kasta en skugga över folkpartiet som det största inom oppositionen. Folkpartiet bemödar sig dessutom att gärna placera sig — till vänster om socialdemokraterna, vartill just herr Torsten Nilsson torde ha varsnat åtskilliga tendenser inom sitt ämbetsområde. Denna benägenhet hos folkpartiet inger onekligen vissa farhågor för en ev. vågmästarregering under Bertil Olins ledning.

Ett kapitel för sig i valkampanjen av mindre uppbygglig art kommer bondeförbundet att utgöra. Ehuru representerat i regeringen och med en redobogen fänika av dennas väldisciplinerade »transportkompani» på Helgeandsholmen samt sålunda solidariskt ansvarig för riksstyrelsen sedan hösten 1951, går bondeförbundets diktan och traktan inför den 16 september ut på att reservera sig mot vissa regeringsbeslut, såsom räntehöjningen i fjol våras, vilken dock var en konsekvens av herr Hedlunds tvekan inför dåvarande finansminister Skölds åstundan om legaliserat tvångssparande. I sista stund skaffade sig också herr Hedlund ett alibi vad angår herr Skölds m. fl. socialdemokraters omdebatterade skogsmotion, och han har icke heller försvurit sig åt det Åkessonska kommittéförslaget om ny folkpensionering, på vilket socialdemokraterna tyckas reflektera. Mot andra regeringsbeslut under dessa år ha veterligen inga brasklappar av bondeförbundets ministrar hittats i statsrådsprotokollen. De socialdemokratiska regeringskollegerna ha dock varkunnat sig över sina blockbröders onda aningar inför konfrontationen med sina väljare. Herr Strängs utredning om kvarlåtenskapsskattens framtida öde är ju ett tillmötesgående av bondeförbundets önskemål i detta hänseende och dessutom en välkommen bakläxa för herr Wigforss som uppfinnare och herr Sköld som lovprisare av detta skattemonster.

I Sverige saknas förutsättningar för ett franskt poujaderi trots den socialdemokratiske skatteexperten, lektor E. Sjödahl i första kammaren, som i våras såg spöksyner härav. Men han måste veta, att oviljan mot skattetungan kan växa till en folkvrede, som måhända vräker undan de palissader, som regeringsmajoriteten i riksdagen, till på köpet genom orättvisa manipulationer, besitter i det proportionella valsystemet. Kom-

munalvalen för två år sedan varslade härom, isynnerhet högermarsch i Stockholm, vilket mindre torde ha berott på det högerandans bart huggande Svärd, som banade väg för Jarlen, utan fastmera på förbittringen mot skattetröns Sköld.

Bolsjeviker som Huvudkällan till kännedomen om Stalinlegendens likbildstormare. dering är den oration, som Sovjetryska kommunistpartiets generalsekreterare Nikita Chrustjev höll inför dettas 20:e kongress i vintras. Uppgifter om talets viktigaste innehåll spredos genast väster om järnridån och bestyrktes genom de brottstycken, som offentliggjordes från Moskva, tillräckliga för att markera att ryska revolutionens Thermidor nu nått sitt slut. In extenso blev dock talet först bekant i juni månad, sedan det lär ha uppsnappats i Polen av det amerikanska spionaget för att, publicerat i bl. a. New York Times' och New York Herald Tribunes europeiska editioner, bringas under svenska läsares ögon.

Några nya bidrag till den uppfattning av Josef Stalin, som långt tidigare var tämligen klart fixerad i Västerlandet, lämnade icke Chrustjevs mastodontmässiga anförande. Man visste nogsamt, att som bloddrypande despot Stalin fullföljde äktryska traditioner från Ivan den Förskräcklige och Peter den Store, ehuru hans offer räknades i många flera miljoner och hans grymhet förenades med en trolöshet, som hans tsaristiska mera öppenhjärtigt brutala företrädare kunde undvara. Nu nödgas man ånyo undra, huruvida Franklin Roosevelts joller om den gemytliga »Uncle Joe» som ett slags moskovitisk Uncle Sam berodde på en gruvlig psykologisk felsyn eller på medveten avsikt att hålla Stalin på gott humör för att hindra honom till den separatfred med Hitler, varmed han understundom förtäckt hotade, och förbereda det bistånd till Japans nedkämpning, som ansågs nödvändigt i Washington ända fram till Japans kollaps i augusti 1945.

Överraskande var likväl Chrustjevs avslöjande om Stalin som en ännu sämre »fältherre» än Adolf Hitler, som dock dagligen vistades i högkvarteret, studerande operationskartor och lyssnande till stabsföredragningar, medan Stalin enligt Chrustjev dirigerade Röda armén på en jordglob! För en blick tillbaka ter sig onekligen Stalins och Hitlers envig som en strid mellan Djävulen och Satan. Skada blott att de icke fingo förgöra varandra! Som förmildrande omständighet må Hitler som anstiftare av andra världskriget och mördare av miljoner judar post festum åberopa, att han uppenbarligen var psykopat — eller 5:5 som det heter på nutida svenskt rättsspråk. Stalin åter var vid sina sunda sinnens fulla bruk men lika kallblodigt maktlysten som ohämmat misstänksam mot allt och alla, även sin närmaste omgivning. Ifråga om Stalins militära insatser under kriget är måhända Chrustjevs förintande kritik formulerad till behag för de numera mäktiga marskalkarna, vilkas meriter Stalin hade monopoliserat för egen räkning.

Även i övrigt hade Chrustjev förstått att skickligt anpassa Stalins skuldregister till kongressmedlemmarnas mentalitet ävensom till den nya utrikeskurs, som han vill förknippa med »avstalinisering» dvs. »fredlig koexistens» med det kalla kriget förlagt till ekonomisk konkurrens med Västern

om Asien, Afrika — Sydamerika. I sina kommentarer till Chrustjevs tal har Walter Lippmann med fog framhävt tvenne faktorer. För det första klandrade Chrustjev icke Stalin för att han överhuvud använt tortyr och lönnmord som maktmedel utan att han gått löst mot oskyldiga veteraner inom kommunistpartiets ledning, vilket icke var behövt, eftersom bolsjevikerna sedan mitten av 1920-talet sutto säkra i sadeln och icke hade något att frukta av rivaler inom Ryssland. Vidare framhåller Lippmann, att en andra revolution då förestode, nämligen Rysslands omvandling till industristat och jordbrukets kollektivisering, en procedur så påkostande, att den endast kunde genomdrivas med barbariskt våld mot bondeklassen. De må tilläggas, att Churchill i sina krigsmemoarer berättar, att han vid sitt nattliga besök i Stalins privatbostad i Kreml hösten 1942 hörde denne bekymrad medge, att »kulackernas» motstånd, då det gällde kolchozsystemets start, endast kunde brytas med de mest drakoniska åtgärder.

Följderna av Chrustjevs frispråkighet, som givetvis ingalunda var spontant utan på förhand kollegialt preciserad, läto icke heller vänta på sig, vilket ävenledes ingick i kalkylen. Molotov och Kaganovitj ha nu delat Malenkovs öde och avlägsnats från sina senare poster. Molotovs fall förerbådades, då Chrustjev och Bulganin utan honom besökte Peking hösten 1954 och att Molotov rent av lyste med sin frånvaro i deras botgörarfärd till Belgrad i fjol våras; hans avgång som utrikesminister kungjordes också omedelbart före Titos treveckorsvistelse i Sovjetunionen i juni. Orsaken till den erfarne organisatören Kaganovitjs entledigande är höljd i dunkel; hans judiska börd torde därvid mindre ha legat honom i fatet än svågernskapet med Stalin. Mikojan har hittills kunnat hålla sig kvar i första ledet men han är handelsminister av den armeniska ras, vilken i Levanten har stadgat rykte att överträffa både judar och greker i slug köpenskap.

Chrustjevs utsago, att Mikojan och Molotov under månaderna före Stalins frånfälle i mars 1953 — förmodligen även Chrustjev, Bulganin och Malenkov — darrade för sina liv, har givit ny fart åt påståendet, att den dödliga utgången av Stalins slaganfall »påskyndades», innan han hade hunnit att bli kvitt sina potentiella arvingar, i vilka han såg lika många medtävlare. När Chrustjev ävlas att skildra Beria som tyrannen Stalins tjänstvilliga verktyg, hur kom det sig då, att Malenkov, Beria och Molotov efter Stalins död fingo uppträda som det maktägande triumviratet och att Beria ett kvartal efteråt demaskerades som aspirant på enväldet för att vid jultiden arkebuseras? Sådana interpellationer, som framställts från många håll, bliva naturligtvis icke prompt besvarade, men de kunna icke nedtystas utan fortsätta att irritera de nya triumvirerna, Chrustjev och Bulganin. Dyliga frågor ha ännu icke de östeuropeiska satellitstaterna och vasallpartierna i Västeuropa vågat framställa. Men man skönjer dock tydligt, att »Stalins andra död» kan få vittgående verkningar, djupt skakade som vederbörande redan voro av Berias snöpliga sorti och Titos triumf. I Polen och Tjeckoslovakien ha sålunda karakteristiska omplaceringar på höga poster försiggått. Matthias Rakosi och Walter Ulbricht framhärda ännu i respektive Budapest och i Pankow, trots sitt komprometterande gunstlingsskap hos Stalin och sina bödelstjänster hos Beria.

I de västliga demokratierna har Stalinkrisen avsatt tydliga tecken. Kommunisterna i Storbritannien ha avpolleterat sin gamle ledare Harry Pollit, och t. o. m. i Sverige har den exkommunicerade Set Persson grundat ett fronderande »kommunistiskt arbetarparti» — för att *reagera* mot anti-Stalinkampanjen!

Härvidlag knyter sig dock det största intresset till de tvenne största kommunistpartierna utanför järnridån: det franska och det ännu manstarkare italienska. Villrådigheten bland de franska »kamraterna» tycks vara så besvärande att de veta varken ut eller in och undvika att ta bestämd ståndpunkt. Den italienske kommunistledaren Palmiro Togliatti har däremot varit mera resolut och rentav gjort sensation. Under agitationen för de allmänna kommunalvalen i Italien den 27 maj hade Togliatti och hans parti en penibel position såsom rekordhyllare av Stalin, av vilken blotta Pietro Nenni, ledaren för vänstersocialisterna, icke försummat att begagna sig. Nenni var eljest en trofast koalitionskompanjon med Togliatti och har vallfärdat till Moskva för att motta Stalinpriset av den då beundrade instiftaren själv. Prognosen att kommunisterna skulle mista mandat åt vänstersocialisterna besannades; dessbättre stärktes dock det regerande centerblockets ställning, i det att särskilt Saragats högersocialister vunno terräng på nyfascisternas och monarkisternas bekostnad. De kristliga demokraterna dessbättre förblevo det relativt största partiet.

Det väckte åtskilligt uppseende att Togliatti begav sig till Belgrad för att träffa Tito före dennes ovannämnda Sovjetresa. Det spekulerades icke blott i Italien över vilka råd Tito skulle ge Togliatti, som nu försonat sig med honom efter den bittra fiendskapen under Titos bannlysning av Stalin och Kominform. Togliattis svar kom i form av en 17 spalter lång artikel i Alberto Moravias radikala tidskrift, där han, trogen taktiken att anfallet är det bästa försvaret, anklagade Chrustjev att ha låtit tyrannen Stalin opått husera och lämna broderpartierna i okunnighet om sanningen. Dessa måste hädanefter förbehålla sig rätt till självständig omprövning av sin politik. Togliatti vill med andra ord ta Tito till förebild, och han löper därvid ingen risk att drabbas av Kremles onåd. Där begriper man att Togliatti måste antyda möjligheten av en friare kurs för att bevara bundsförvantskapet med Nenni och sätta krokben för dennes eventuella åstundan att lyssna på högersocialisternas locktoner om att återställa enigheten inom Italiens socialistiska arbetarrörelse. Chrustjev har förty aktat sig att omilt bedöma Togliattis uppträdande utan berömt honom som »en duktig karl». Han gör också vad han kan för att förverkliga Kremles paroll om »folkfront» mellan kommunister och socialister och borgerlig vänster. Chrustjev tolererar då en viss opposition från sina västeuropeiska marionetter i förhoppning att enfaldigt folk i detta väderstreck skall inbilla sig, att en ny världspolitisk »giv» stundar med happy end, medan i själva verket det endast rör sig om en nyfördelning av gamla roller. Bolsjeviker som byzantinska bildstormare bli inga vederdöpare.

Valfrossa i Washington. President Eisenhowers plötsliga insjuknande och operation den 9 juni för en magåkomma — förträngning av tunnarmen genom en svulst — har ånyo rubbat alla valcirklar i U. S. A. för

den stundande kraftmätningen den 6 november, då jämte presidenten hela representanthuset och en tredjedel av senaten skola nyväljas. Sedan Eisenhower den 29 februari efter ingående medicinska prov och grundlig egen omprövning ansåg sig i sådan grad ha övervunnit verkningarna av hjärtblodproppen ett halvt år tidigare, att han kunde motta förnyad kandidatur, hade de nervösa republikanska partibossarna blivit lugnade och betraktade, i fast förvissning om seger, med den överlägsnes ro hurusom Stevenson och Kefauver vid några primärval tampades om den demokratiska presidentkandidaturen. Man tyckte sig t. o. m. ha råd att, i överensstämmelse med Eisenhowers personliga önskan, låta Nixon på nytt kandidera som vicepresident och därmed som talman i senaten.

Skall nu Eisenhowers recidiv förhindra hans repris som president? I så fall blir valsituationen totalt förändrad. Nu säges i hart när oavbrutna bulletiner från Eisenhowers sjukbädd, att det rör sig varken om en ny trombos eller om cancersymptom utan om en tämligen obekant sjukdom, »ileit», som upptäckts för ett par årtionden sedan. Operationen lyckades emellertid och svulsten avlägsnades. Men det är ännu ovisst huru länge konvalescensen skall vara och hur denna nya pers framledes må påverka presidentens hälsotillstånd. Finge man tro vissa läkarintervjuer och kommentarerna i tidningarna, som ju merendels äro republikanskt sinnade, skulle Eisenhower rentav återvända friskare än förut till Vita Huset! I realiteten lär man dock få räkna med att Eisenhower, liksom i vintras, utber sig en ny betänketid före det republikanska partikonventet i San Francisco i augusti. Även om hans beslut, under pressen av partiets eljest prekära position, utfaller i positiv riktning, komma säkerligen de röster att öka i antal som i styrka, vilka varna för att låta den på många håll osympatiske Nixon kvarstå som vicepresident med större risk än förut att få rycka in som Eisenhowers ersättare, därest denne icke skulle orka att sitta hela nästa period ut dvs. till januari 1961. För den händelse Eisenhower däremot nödgas definitivt avböja kandidaturen, ha republikanerna, åtminstone vid denna tidpunkt, ingen känd politiker till förfogande med Eisenhowers tydligen enorma popularitet bland de »floating votes» mellan de två huvudpartierna som städse avgöra valutgången.

Därmed skulle automatiskt utsikterna för Stevenson förbättras. Efter att nu ha distanserat Kefauver kommer Stevenson sannolikt att koras till presidentkandidat vid demokraternas nationalkonvent, traditionellt i Chicago, på ett senare datum än republikanernas. Det betecknas som karakteristiskt att Averel Harriman, demokratisk guvernör i staten New York, dagen efter Eisenhowers inläggande på militärsjukhuset i Washington förklarade sig redo att strida för sin kandidatur. Denne socialradikale multimiljonär, som till en av U. S. A:s på den tiden stora »järnvägs-kungar», tillhörde spetsarna i Trumans administration och torde mera än Stevenson kunna motse dennes stöd. Harriman var under flera år en skarpsynt amerikansk ambassadör i Moskva och bekläder för närvarande en post som brukar vara ett trappsteg till presidenturen, fastän hans republikanske företrädare i staden Albany, Thomas Dewey, misslyckades 1944 mot Franklin Roosevelt och 1948 mot Truman.

Ur världspolitisk synpunkt är valåret i U. S. A. *en fatalitet för Västerlandet*. I Kreml har man lärt sig att insätta detta i sin strategi. Stats-

kuppen i Prag skedde sålunda i februari 1948, och under försommaren s. å. inleddes blockaden av Västberlin, vilken likväl Truman, tack vare det utmärkta samarbetet med den framlidne republikanske senatoren Vandenberg, ordförande i senatens utrikesutskott, efter ett år kunde bryta genom den av amerikanske generalen Lucius Clay organiserade effektiva »luftbron» av permanent trafikflyg, som brittiska regeringen beredvilligt men den franska mera tveksamt understödde.

I år skakas Washington av samma inrikes valfrossa som försvagar en aktiv ledning av utrikespolitiken just då den så utomordentligt bra behövdes som motvikt till den »vänskapsoffensiv» som Kreml igångsatt och för vilken icke den mulne Molotov utan hans efterträdare som utrikesminister, den enligt uppgift muntre charmören Sjepilov är reklamagent i den omstridda Orienten. Allt moskovitiskt tungomålstalande om kalla krigets övergång till fredlig handelskonkurrens och Kremls ogenomskådliga nedrustningsbeslut, i förening med skräckpropagandan för vätebomben, har skapat en påtaglig förvirring bland folken i västdemokratierna, varav den parlamentariska oppositionen skyndat att begagna sig. I Frankrike har utrikesminister Pineau i socialisten Mollets regering vid sitt besök i Washington förordat en uppmjukad taktik mot Östblocket, som dock icke fått gehör vare sig hos Dulles eller hos senaten, vars medlemmar tämligen mangrant uteblevo vid ett föredrag av Pineau i dess utrikesutskott. Adenauer bereddes däremot tillfälle att några dagar tidigare vid sitt besök i Washington få tala tio minuter med Eisenhower i hans sjukrum, och det är uppenbart, att Adenauers åsikter om det utrikespolitiska läget finna mera förståelse hos amerikanska statsledningen än hos hans inrikespolitiska motståndare i Västtyskland, där Ollenhauers socialdemokrater och Dehlers »fridemokrater» systematiskt motarbetat Adenauers strävan att äntligen få till stånd den västtyska krigsmakt, av NATO:s ledning ideligen efterlyst som oundgänglig för Västeuropas trygghet. I Storbritannien liksom i Italien använder vänstern den påstådda »klimatväxlingen» som argument för respektive nedrustning och utträde ur Atlantpakten, men regeringarna behärska där läget och vänta sig icke som Adenauer nyval nästa år.

Det möter givetvis svårigheter att punkt för punkt specificera de vanskligheter som det amerikanska valåret vållar hela Västsidan. De amerikanska tidningarnas kritik av kongressens snäva hållning gentemot t. ex. Eisenhowers »Mutual Security bill» med dess äskande av 4,9 miljarder dollar för militär och ekonomisk samverkan med andra stater ådagalägger månheten om väljarnas ynnest, ehuru denna prutning sker till priset av minskad prestige för U. S. A. som ledare för den fria världen och i motsvarande grad gynnar Sovjetunionens ansträngningar att innästa sig i ifrågavarande länder. Utrikespolitisk passivitet även i andra avseenden som följd av tvekan om amerikanska opinionens inställning präglar otvetydigt Washingtons nuvarande mentalitet.

Ej under att Bulganin sänder den sjuke Eisenhower en hälsning i de mest översvallande vänliga ordalag! I Kreml har man förvisso icke uppgivit hoppet att valårets lovande amerikanska indolens kan bli inledningen till den »entente cordiale» mellan de två världsmakterna, vilken skulle göra den ekumeniska formeln om universell »fredlig koexistens»

Dagens frågor

tämligen överflödigt och stabilisera status quo beträffande de amerikanska och sovjetryska inflytelsesfärerna i respektive Väst och Öst. Detta perspektiv ter sig som en mardröm för de undertryckta östeuropeiska nationerna och skulle medföra djup besvikelse i Västtyskland som permanentning av Tysklands delning. Storbritannien och Frankrike åter skulle resignera och som avdankade stormakter av första klass koncentrera sig på att söka ordna sina derangerade inre och yttre affärer.
